

Mariborske šolske sestre in sv. Frančišek Asiški

Vinko Škafar*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 27-788-055.2(497.412)

Vinko Škafar: Mariborske šolske sestre in sv. Frančišek Asiški. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 89=54(2018), 3, str. 47–67

Avtor v članku obravnava odnos med mariborskimi šolskimi sestrami, uradno imenovanimi »Šolske sestre svetega Frančiška Kristusa Kralja«, in sv. Frančiškom Asiškim (1181/2–1226), ki je ustanovil tri redove: manjše brate, klarise in tretjerednike, od katerih so se pozneje osamosvojili samostanski tretjeredniki in tretjerednice, h katerim spadajo tudi mariborske šolske sestre. V luči Frančiškove karizme so predstavljene mariborske šolske sestre kot nova mladika na Frančiškovem redovniškem drevesu.

Ključne besede: mariborske šolske sestre, Frančišek Asiški, samostanske tretjerednice

1.01 Original Scientific Article
UDC 27-788-055.2(497.412)

Vinko Škafar: School Sisters of Maribor and St. Francis of Assisi. Review for History and Ethnography, Maribor 89=54(2018), 3, pp. 47–67

The author deals with the relation between the School Sisters of Maribor, officially named *School Sisters of St. Francis of Christ the King*, and St. Francis of Assisi (1181/2–1226). The saint founded three orders, the Friars Minor, the Poor Clares and the Secular Third Order, wherefrom later congregations of regular friars and congregations of religious sisters developed, the School Sisters of Maribor being one of them. In the light of Saint Francis' charisma, the School Sisters of Maribor are presented as a new branch on the tree of Franciscan orders.

Key words: School Sisters of Maribor, St. Francis of Assisi, religious sisters of the Third Order

* izred. prof. dr. Vinko Škafar, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Enota v Mariboru, Slovenska 17, SI 2000 Maribor, vinko.skafar@rkc.si

UVOD

Pri sv. Frančišku Asiškem (1181/2–1226), ki je želel živeti po evangeliju, gre za karizmatični dar njemu in po njem Cerkvi, predvsem tistim v Cerkvi, ki čutijo, da jih Frančiškova karizma nagovarja in da se lahko z njo na določen način poistovetijo. Po 2. vatikanskem cerkvenem zboru je redemptorist Bernhard Häring zapisal, da je bila Frančiškova želja živeti po evangeliju tako izrazita in nalezljiva, da se ji tudi slavni in mogočni papež Inocenc III. ni mogel upreti in je Frančišku in njegovim prvim sledilcem leta 1209 dovolil, sicer ustno, živeti po evangeliju. Danes se to čudno sliši, toda takrat je zmagovalo pravo in se je na evangelij gledalo kritično tudi zaradi številnih sekt, ki so se sicer navduševale za evangelij in uboštvu, toda zavračale so cerkveno hierarhijo. Frančišek pa je ob poudarjanju evangelija s hvaležnostjo sprejemal tudi hierarhično vodstvo Cerkve (papeža, škofo, duhovnike), čeprav to vedno ni bilo vzorno. Ob obisku Splita leta 1976 je takratni beneški patriarh in kardinal Albino Luciani, poznejši papež Janez Pavel I., dejal Tomislavu Šagi-Buniću: »Če Frančišek ne bi prišel k papežu po blagoslov, da lahko živi po evangeliju, bi verjetno končal tam, kje so končale takratne sekte, ki so danes samo še zgodovinski spomin.« Van Doornik (1983: 67), ki ne pripada Frančiškovim bratom, je zapisal, da mogočnega in učenega papeža Inocenca III., ki je Frančišku in njegovim prvim bratom dovolil živeti po evangeliju, omenjajo številne zgodovinske knjige, medtem ko Frančiškova karizma še danes živi v njegovih sestrah in bratih: »Inocenc živi dalje v zgodovinskih knjigah, Frančišek pa v zgodovini« (Van Doornik 1983: 67).

Ko je leta 1998 imel kardinal Joseph Ratzinger, poznejši papež Benedikt XVI., temeljno predavanje na mednarodnem kongresu eklezijskih gibanj, je med še vedno živimi eklezijskimi gibanji omenil tudi Frančiškovo evangelijsko gibanje (»il movimento evangelico«) (Ratzinger 1999: 34), ki je v Cerkvi navzoče že 800 let. Španski kapucin Jaime Zudaire (1991: 345–358) je Frančiškov svetni red predstavil kot eno izmed eklezijskih gibanj. Tudi mariborske šolske sestre, kot tudi drugi Frančiškovi redovi in kongregacije, so v tej luči del tega Frančiškovega eklezijskega gibanja, ki še vedno poganja nove mladike, celo med nekatoliškimi kristjani, saj poznamo tudi evangeličanske Frančiškove brate v Darmstadtu v Nemčiji, anglikanske frančiškane in druge skupnosti, ki sprejemajo Frančiška Asiškega za svojega vzornika.

SV. FRANČIŠEK, USTANOVITELJ TREH REDOV

Sv. Frančišek Asiški (1181/82–1226) je ustanovitelj treh redov: manjših bratov, sester klaris in Frančiškovega tretjega (danes imenovanega »svetnega«) reda,

čprav ni imel nobenega projekta in tudi ni imel namena ali želje, da bi postal ustanovitelj redov. V poznejših letih pa je vse bolj spoznaval in rad govoril, kar je tudi zapisal v Oporoki, da mu je »Gospod dal brate« (FOp 149).

Manjši bratje

Sv. Frančišek Asiški je šel s svojimi prvimi sledilci, s prvimi brati, leta 1209, k papežu Inocencu III. in ga prosil, če smejo kot spokorniki in manjši bratje »živeti po evangeliju«, kar je izpričal v obeh ohranjenih Vodilih in v Oporoki (Asiški 1998: 95, 122, 150; FNPVod 2; FPVod 1; FOP 14). Papež mu je takrat ustno dovolil živeti po evangeliju. Poimenovanje manjši bratje (Fratres Minores) za Frančiška vključuje bratstvo (fraternitas) in majhnost (minoritas), kar je pomenilo odločitev za skromnost v uboštvo (Škafar 1977: 354–369). Pri majhnosti ne gre zgolj za krepost ali vrlino skromnosti ali ponižnosti in uboštva, temveč za videnje samega sebe, tako kot človeka vidi Bog kot svojo ljubljeno stvaritev. Človek naj bi v tem Božjem gledanju ter videnju gledal in videl samega sebe in v tem so, po Frančišku, razlogi za vesoljno bratstvo, majhnost in evangeljsko pristnost.

Prvo papeževo dovoljenje za življenje po evangeliju je bilo povod, da je Frančišek zaradi hitre rasti bratstva po ustnem dovoljenju preprostega neohranjenega Vodila napisal še dve Vodili, ki sta ohranjeni. Želel je imeti ne samo ustno ampak tudi pisno papeževo potrditev Vodila (*Regule*) za življenje manjših bratov. Prvo ohranjeno Frančiškovo Vodilo iz leta 1221, ki ga sicer papež nikoli ni potrdil in ga zato imenujemo Nepotrjeno vodilo (FNPVod), je polno svetopisemskih navedkov, zelo duhovno ter za tisti čas premalo pravno podkrepljeno, da bi lahko bilo uradno potrjeno. Drugo Frančiškovo Vodilo je upoštevalo tudi takratno cerkveno pravno zakonodajo in ga je 29. novembra 1223 papež Honorij III. tudi potrdil, zato ga imenujemo Potrjeno vodilo manjših bratov (FPVod). Prav Frančiškovo Potrjeno vodilo je tudi danes osnova za življenje vseh treh vej manjših bratov; manjših bratov frančiškanov (OFM – *Ordo Fratrum Minorum*), manjših bratov minoritov (OFM Conv – *Ordo Fratrum Minorum Conventualium*) in manjših bratov kapucinov (OFM Cap – *Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum*), čeprav pa ima vsak red manjših bratov – frančiškani, minoriti in kapucini – svoje lastne konstitucije, po katerih se v nekaterih stvareh razlikujejo.

Leta 2016 (31. 12. 2016) je bilo na svetu 13.302 vseh manjših bratov frančiškanov, od tega: 8.977 duhovnikov, 117 (nad)škofov in 4 kardinali. Imeli so 2.168 samostanov. V Sloveniji je bilo leta 2017: 79 frančiškanov, od tega 70 duhovnikov (en nadškof) in imeli so 14 samostanov (hiš) v Sloveniji, 3 v ZDA in 3 v Avstraliji. En duhovnik je misijonar v Francoski Gvajani (Letopis 2017: 851–862).

Leta 2017 (31. 12. 2017) je bilo na svetu 4.575 vseh manjših bratov minoritov (konventualcev), od tega 2.883 duhovnikov in 23 (nad)škofov. Imeli so 611 samostanov. V Sloveniji je bilo leta 2017 46 slovenskih minoritov, od tega 40 duhovnikov, in imeli so 9 hiš. Eden je misijonar v Turčiji in eden v Kazahstanu (Letopis 2017: 883–888).

Leta 2016 (31. 12. 2016) je bilo na svetu 10.180 vseh manjših bratov kapucinov, od tega 6.848 duhovnikov, 90 (nad)škofov, in 1 kardinal, bostonski nadškof Sean Patrick O'Malley, ki je član papeškega sveta kardinalov za Severno Ameriko. Imeli so 1.564 samostanov (hiš). V Sloveniji je bilo leta 2017 33 kapucinov, od tega 25 duhovnikov in imeli so 7 hiš (Letopis 2017: 863–869).

Lazaro Iriarte leta 1993 poimensko našteva svetnike in blažene iz prvega reda za čas, ko še niso bili razdeljeni (sedaj jih je že precej več razglašanih za svetnike in blažene): 21 svetnikov in 39 blaženih. Iz poznejšega obdobja, ko so bili razdeljeni jim dodaja manjše brate observante, ki imajo 25 svetnikov in 47 blaženih; bosonoge manjše brate, ki imajo 12 svetnikov in 11 blaženih; reformirane manjše brate, ki imajo 5 svetnikov in 11 blaženih; manjše brate rekolekte, ki imajo 1 svetnika in 5 blaženih; manjše brate minorite, ki so takrat imeli 3 svetnike in 7 blaženih; manjše brate kapucine, ki so takrat imeli 14 svetnikov in 21 blaženih (Iriarte 2013: 521–528).

Klarise ali Red ubogih sester sv. Klare

Klarise sta leta 1212 ustanovila sv. Frančišek Asiški in sv. Klara (1194–1253), ki je po vzoru Frančiškovega Potrjenega vodila napisala Vodilo za klarise (Asiška 1998: 159–175). Papež Inocenc IV. je Klarino Vodilo (KlVod) potrdil dva dni pred njeno smrtjo, 9. avgusta 1253. Klara je hotela v polnosti živeti frančiškovo karizmo uboštva v bogomiselnem življenju v klavzuri.

Klarise se globalno delijo na tiste, ki živijo po Vodilu sv. Klare (te imajo danes tri skupnosti tudi v Sloveniji) in tiste, ki živijo po Vodilu, ki ga je potrdil 18. 10. 1263 papež Urban IV. in jih po njem imenujejo tudi klarise urbanke. Klarise, ki se držijo Vodila sv. Klare so imele vedno majhne in uboge samostane in so jih zato imenovali ubogi klariški samostani. Tiste, ki živijo po Vodilu papeža Urbana IV. so smele imeti tudi velike samostane in bogate cerkve. Zato so samostane klaris urbank imenovali ponekod tudi bogati klariški samostani. Nekdanji mogočen samostan klaris urbank z bogato cerkvijo lahko vidimo še danes v Mekinjah. Leta 2005 bi naj živelo 7.565 klaris v 562 samostanih po vsem svetu. Leta 2017 je bilo v Sloveniji 25 klaris, ki so bivale v treh hišah (samostanih) in živele po Vodilu sv. Klare (Letopis 2017: 930–932). Klarise urbanke so duhovno povezane z manjšimi brati minoriti; klarise, ki živijo po Vodilu sv. Klare z manjšimi brati frančiškani;

klarise kapucinke, ki živijo prav tako po Vodilu sv. Klare pa z manjšimi brati kapucini.

Lazaro Iriarte z letnico 1993 poimensko našteva svetnice in blažene iz drugega reda, klarise: 9 svetnic in 22 blaženih, ki jim dodaja še dve svetnici 1 klariso koncepcionistko in 1 klariso anuciato (Iriarte 2013: 529–530).

Frančiškov svetni (ali tretji) red

Frančiškov svetni red (= FSR; lat. – *Ordo Franciscanus Saecularis* = OFS), včasih Frančiškov tretji spokorniški red (*Tertius ordo de poenitentia*), je prav tako, četudi posredno, ustanovil sv. Frančišek Asiški in ga namenil v prvi vrsti krščanskim laikom, ki so živeli v svetu. Ker ga je ustanovil kot tretjega po vrsti, za manjšimi brati, to je za moškim redom, ter klarisami, ženskim redom, se imenuje tudi tretji red, ki je zelo poudarjal spokornost in usmiljenje. Frančiškova osnovna listina za tretji red je *Pismo vsem kristjanom*, ohranjeno v dveh redakcijah (Asiški 1998: 52–55; 55–63). Namenjen je bil tako samskim kot poročenim, ki so živeli v svetu, in to velja še danes. Samega Vodila za tretjerednike pa ni napisal Frančišek, čeprav je tretji red leta 1221 dobil svojo obliko življenja, imenovano z dokumentom *Memoriale Propositi* (Iriarte 2013: 470), ki sta jo najbrž pripravila Frančišek in njegov dober prijatelj kardinal Hugolin, poznejši papež Gregor IX. (1227–1241), ki je že leto po smrti, leta 1228, Frančiška Asiškega razglasil za svetnika. Sam original sicer ni ohranjen, ampak njegova redakcija iz leta 1228. Uradno potrditev Vodila za tretjerednike pa je z bulo *Supra montem* leta 1289 izdal papež Nikolaj IV. (Bahčič 2007: 280; Iriarte 2013: 472), ki je bil prvi papež iz reda Frančiškovih manjših bratov. Tega leta naj bi se začel za Frančiškove spokornike uporabljati izraz »tretji red sv. Frančiška«, in to v dveh oblikah: »svetni« in »regularni«, kar pri nas prevajamo »samostanski«, ker so nekateri bratje ali sestre želeli živeti v skupnosti. Nikolajevo Vodilo za tretji red sv. Frančiška je ostalo v veljavi vse do papeža Leona XIII., ki je leta 1883 razglasil novo Vodilo (Bahčič 2007: 293). Leonovo Vodilo je ostalo v veljavi do leta 1978, ko je papež sv. Pavel VI. potrdil novo Vodilo, v katerem se je dotedanji tretji red sv. Frančiška preimenoval v Frančiškov svetni red (Bahčič 2007: 294–296). Leta 1991 je izšel slovenski prevod Pavlovega Vodila pod naslovom: »Vodilo Frančiškovega svetnega reda«.

Frančiškov svetni red danes sestavljajo kristjani, ki se s svojim poklicem v svetu in znotraj Cerkve trudijo živeti po evangeliju, tako da privzamejo Frančiškovega duha. Kot Božje ljudstvo na poti k Očetu živijo v tesni povezanosti z vsemi Frančiškovimi redovi po Potrjenem vodilu s strani Cerkve in tudi z brati ali sestrami, ki pripadajo samostanskemu tretjemu redu. Tako je Frančiškov svetni red celica Cerkve, potujoče Božje ljudstvo, ki kot skupnost bratov

in sester v tesni povezanosti z drugimi vejami Frančiškovih redov »potuje naproti Očetu«. Frančiškov svetni red združuje tiste kristjane, »ki spolnjujejo Vodilo, potrjeno s strani Cerkve, in živijo v svetu v Frančiškovem duhu« (Bahčič 2007: 294). Prav Frančiškov svetni red je v zborniku o Sodobnih eklezialnih gibanjih umeščen med eklezialna gibanja, kar smo že na začetku članka povedali (Zudaire 1991: 345–358), čeprav se s tem morda nekateri ne strinjajo.

Zgodovina razkriva zelo različne svetniške člane Frančiškovega svetnega reda. Med njimi omenimo zakonca sv. Elzearija (†1323) in bl. Delfino (†1358), dva papeža iz 20. stoletja sv. Pija X. (†1914) in sv. Janeza XXIII. (1963), kardinala bl. Alojzija Stepinca (†1960), univerzitetnega profesorja bl. Kontarda Ferrinija (†1902) in mnoge druge. Lazaro Iriarte poimensko našteva 45 svetnikov in 82 blaženih, ki so bili člani Frančiškovega svetnega reda (Iriarte 2013: 531–532).

Danes je Frančiškov svetni red prisoten v 112 državah po svetu in ima okoli 399.000 sester in bratov. Narodna bratstva Frančiškovega svetnega reda so ustanovljena v 70 državah, tudi v Sloveniji (718 bratov in sester), v 18 državah so narodna bratstva v ustanavljanju, v 24 državah pa so bratje in sestre Frančiškovega svetnega reda navzoči na različne druge načine (Emeršič 2018: 11). V zadnjih sto letih se po mnogih državah nad Frančiškovo duhovnostjo navdušujejo tudi Frančiškova mladina (= FRAMA) in Frančiškovi otroci (= FO).

SAMOSTANSKI TRETJI RED

Iz pričevanja virov izvemo, da se je v okviru spokorniškega oz. tretjega reda sv. Frančiška Asiškega vse od začetkov postopno uveljavljalo skupno življenje z zaobljubami evangelijskih svetov (Palac 1987: 36–37). Nekateri spokorniki ali tretjeredniki, ki so hoteli večjo evangelijsko popolnost, so se popolnoma posvetili Bogu v samoti (puščavniki ali rekluze), ali pa so ustvarili oblike skupnega življenja – razen v samotiščih za kontemplacijo – v bolnišnicah, kjer so stregli bolnikom; v prenočiščih, kjer so sprejemali romarje; v »tovarnah«, kjer so opravljali rokodelska dela; pozneje tudi pri vzgoji in šolstvu ter v cerkvah; kjer so opravljali pastoralna opravila ali drugače pomagali.

PRVI OBRISI SAMOSTANSKIH TRETJEREDNIC IN PRVA URADNA ŽENSKA KONGREGACIJA

Poročila o prvem povezovanju in skupnem življenju tretjerednikov imamo že iz 13. stoletja. Leta 1229 so sveta Elizabeta Ogrska (1207–1231), bivša kneginja, in nekaj njenih tovarišic v Marburgu oblekle spokorno obleko, prepasano s

»franciškanskim pasom«; zaobljubile so evangelijske svete in živele v skupnosti v službi potrebnih. Tako je sv. Elizabeta Ogrska, ki goduje 17. novembra, postala zavetnica Frančiškovega svetnega reda in je tudi vzornica za poznejši samostanski (regularni) tretji red.

Najbolj znana predstavnica ženske veje Frančiškovih tretjerednic je mistikinja sv. Angela Folinjska (1249–1309), ki se približuje poznejšemu samostanskemu tretjemu redu in jo celo imenujejo »učiteljica teologov« (magistra theologorum), ker je zapisala dragocena teološka, predvsem mistična besedila. Kmalu po smrti so se ji začeli priporočati, več papežev je potrdilo njeno češčenje, čeprav jo je za blaženo razglasil šele papež Klemen XI. leta 1801, za svetnico pa 9. 10. 2013 sedanji papež Frančišek, in sicer brez običajnega postopka.

Elizabeta Ogrska ni bila formalna članica Frančiškovega svetnega reda, saj je šele papež Nikolaj IV. leta 1289 uradno potrdil Vodilo za Frančiškov tretji red. Tudi Angela Folinjska ni bila formalno samostanska tretjerednica, čeprav jo Serafski dodatek Molitvenega bogoslužja (brevir) imenuje za redovnica tretjega reda (BMSD 2007: 1719). Kot formalno ustanoviteljico ženskega samostanskega (regularnega) tretjega reda, tj. skupaj živečih tretjerednic, viri omenjajo blaženo Angelino iz Marsciana (1357–1435). Ta je kot članica Frančiškovega tretjega reda s pomočjo manjšega brata Pauluccia Trincija ustanovila »odprto redovno žensko tretjeredniško skupnost«, katere sestre bodo živele v molitvi, spokornosti in služenju ljudem, predvsem pri vzgoji in izobrazbi deklic in deklet. Dovoljenje za tovrstno skupnost – brez dotedanje stroge klavzure v ženskih samostanih – ji je Paulucij Tarcinij izposloval pri Enricu Alfieriju d' Asti, vrhovnem predstojniku manjših bratov. Bl. Angelina iz Marsciana se je po Tarcinijevi smrti 1391 osamosvojila ter postala karizmatična voditeljica 26 »ubogih sester«, ki jim je papež Bonifacij IX. januarja 1403 dovolil, da lahko svobodno živijo kot »odprta ženska redovniška skupnost« in skrbijo za vzgojo ženske mladine. Angelinina ženska kongregacija samostanskih tretjerednic je leta 1428 imela poleg Foligna še samostane v Perugi, Firencah, L'Aquilu, Viterbu, Anconi, Ascoliju in Rietiju. Pozneje, leta 1619, je bila kongregacija folinjskih samostanskih tretjerednic prisiljena sprejeti klavzuro, ki je bila odpravljena šele leta 1903, ko je spet postala »odprta skupnost«, in kot taka danes deluje v Italiji, Braziliji in na Madagaskarju (Smolik 2000: 114; Kronika 2007: 592–593; Palac 1987: 38). So pa že pred letom 1903, torej že v 19. stoletju, bili ustanovljeni številni apostolski inštituti in kongregacije samostanskih tretjerednic, ki so se sklicevali na bl. Angelino. K tem lahko prištevamo tudi graške in mariborske šolske sestre, ki jim bomo pozneje namenili več pozornosti (Kronika 2007: 592–593).

SAMOSTANSKI TRETJEREDNIKI

Podobno bi lahko opredelili začetke moških samostanskih tretjerednikov (Iriarte 2013: 500–502), ki so nastali iz Frančiškovega spokorniškega tretjeredniškega gibanja in se imenujejo samostanski tretji red sv. Frančiška Asiškega (*Tertius Ordo regularis S. Francisci Assisiensi* – kratica T. O. R.). Na Hrvaškem so znani kot »frančiškani tretjeredniki« (franjevci trećoredci), ki so nastali v Dalmaciji in na otokih. Ti so že leta 1473 imeli svojo samostojno provinco, leta 1602 pa jih je papež Klemen VIII. pridružil »rimskim« samostanskim tretjerednikom in od takrat imajo skupnega vrhovnega predstojnika v Rimu. Za Slovence so zanimivi zato, ker so čez 300 let, v letih 1467–1806, imeli samostan v Kopru, ki ga je Napoleon leta 1805 ukinil. Tudi koprski samostanski tretjeredniki so bili glagoljaši in so imel vse bogoslužje pisano v glagolici in posledično v staroslovanščini (Štefanić 1956: 203–329; Žitko 2015: 43–65). O pokoncilski obnovi samostanskih tretjerednikov je veliko pisal samostanski tretjerednik Srećko Badurina (1930–1996), ki je bil v letih 1988–1996 zelo priljubljen škof v Šibeniku (Badurina 1987: 51–59, 162–166; Badurina 1996). Danes so vsi hrvaški samostanski tretjeredniki člani Province frančiškanov tretjerednikov glagoljašev, ki ima svoj sedež v Zagrebu. Omenimo še, da je krški škof Anton Mahnič (1850–1920) kot begunec umrl v Zagrebu in bil pokopan v zagrebški cerkvi sv. Frančiška Ksaverja, ob kateri imajo samostanski tretjeredniki glagoljaši svoj samostan. Od leta 2002 Anton Mahnič počiva v krški stolnici, saj je krška škofija začela postopek za njegovo beatifikacijo. Leta 2009 je bilo na svetu 886 samostanskih bratov tretjerednikov, od njih 571 duhovnikov, ki so živeli v 166 samostanih.

APOSTOLSKE USTANOVE SAMOSTANSKEGA TRETJEGA REDA SV. FRANČIŠKA ASIŠKEGA

Od 13. stoletja so obstajale skupine moških in žensk, ki so predano izvrševali karitativno dejavnost in apostolat, pri čemer nikoli niso naredili slovesnih zaobljub, še manj pa sprejeli redovniško klavzuro. V Nemčiji, Franciji in na Nizozemskem so se razširile tretjerednice, ki so se imenovalе bolničarke ali sive sestre, katerih del je v 17. stoletju sprejel samostanski način življenja. Od 13. stoletja dalje so se povezale tudi elizabetinke, ki so posnemale zgled sv. Elizabete Ogrske v skrbi za bolnike po bolnišnicah. Imenovali so jih tudi usmiljenke in so se razširile v Avstriji, Nemčiji in Franciji. Sredi 16. stoletja jih je bilo okrog 3800. Tudi danes imajo lepo število hiš. V Frančiškovem duhu in po Vodilu tretjega reda sv. Frančiška je sv. Angela Merici (†1540) ustanovila družbo sv. Uršule, ki se je po ustanoviteljičini smrti spremenila v red.

V 19. stoletju so ob redovnikih in redovnicah s strogo klavzuro iz moških in ženskih skupnosti spokorniškega tretjega reda sv. Frančiška nastale apostolske ustanove, inštituti in kongregacije s preprostimi zaobljubami in skupnim življenjem. Pod vodstvom Svetega Duha jim je uspelo odgovoriti na nove potrebe časa in nove oblike uboštva. Da bi Cerkev lahko šla v korak s potrebami časa, ki jih je ustvaril nov družbeni red proletariata, ki ga je povzročil liberalistični kapitalizem in industrijska revolucija, je uradna Cerkev z naklonjenostjo gledala na nove apostolske ustanove samostanskega tretjega reda. Čutila je, da je Sveti Duh prebudil čudežni razcvet novih oblik redovniškega življenja, ki so se prilagajale okolju z zelo konkretnimi cilji, kot so: skrb za otroke, za starejše, osebe na obrobju, priseljence, bolnike, skrb za osnovnošolsko in strokovno izobrazbo ljudstva, pomoč izgubljeni mladini in ženskam, ki so zašle v prostitucijo. Skoraj na vsako od družbenih potreb je odgovorila katera od novih redovniških skupnosti. Tako se je začelo stoletje, devetnajsto namreč, z največjim številom poklicev v zgodovini Cerkve. Ustvarjalnost Frančiškovega duha je imela velik delež v tem razširjanju apostolatskih ustanov.

Člani novih ustanov, inštitutov in kongregacij so polagali začasne in večne preproste zaobljube, da bi zaobšli tridentinsko zakonodajo o papeški klavzuri in ohranili svobodno delovanje, pri čemer po cerkvenem pravu niso pripadali kategoriji pravih redovnikov. Komaj na začetku 20. stoletja jim je Sveti sedež priznal polnopravnost v okviru redovniških ustanov, pod pogojem da se pridružijo kateremu od katoliških redov, v katerem se polagajo slovesne zaobljube. Tako se je v začetku leta 1905 največji del kongregacij, ki so se navdihovale s sv. Frančiškom Asiškim in njegovo duhovnostjo, pridružil eni veji od treh redov manjših bratov (frančiškanom, minoritom ali kapucinom) ali moškemu tretjemu samostanskemu redu sv. Frančiška. Sredi 20. stoletja so manjši bratje frančiškani vodili sedem kongregacij ter imeli pridruženih 11 moških in 270 ženskih kongregacij; manjši bratje minoriti 4 moške in 33 ženskih kongregacij, manjši bratje kapucini 9 moških in 89 ženskih kongregacij ter moška veja samostanskega tretjega reda 2 moški in 32 ženskih kongregacij (Iriarte 2013: 508).

K tem katoliškim kongregacijam bi lahko dodali večje število redovniških ustanov v duhu sv. Frančiška Asiškega, ki so nastale znotraj Anglikanske cerkve in znotraj protestantskih cerkvenih skupnosti (Iriarte 2013: 509).

Lazaro Iriarte poimensko našteva kot svetnike 1 brata in 1 sestro ter 7 blaženih iz samostanskega tretjega reda (Iriarte 2013: 530). K njim lahko dodamo bodisi številne ustanoviteljice ali druge sestre novejših apostolskih ženskih tretjerredniških kongregacij in inštitutov, za katere je začet postopek za razglasitev za blažene ter svete in so nekatere od njih bile v zadnjem času razglašene za blažene.

KONGREGACIJA MARIBORSKIH ŠOLSKIH SESTER IN VODILO SAMOSTANSKIH TRETJEREDNIKOV SV. FRANČIŠKA

Med velik razcvet ustanov samostanskega tretjega reda sv. Frančiška, ki se je zgodil v 19. stoletju, v času največjega številčnega in institucionalnega zmanjševanja vseh vej prvega reda, spada tudi kongregacija mariborskih šolskih sester, ki jo je vzbudil Sveti Duh v Mariboru in se je zelo hitro razširila v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, v Srbiji, v Egiptu, v Severni (ZDA) in Južni Ameriki (Argentina, Paragvaj in Urugvaj), med slovenskimi in hrvaškimi izseljenci v Švici in tudi v DR Kongo.

Zgodovina, poslanstvo in življenje mariborskih šolskih sester so predstavljeni v Kodrič, Palac (1986) in Kodrič, Palac (1993). Papež Bonifacij VIII. se je leta 1295 z bulo *Cupientes Cultum* obrnil na tretjerednike, ki so živeli v sestrskih ali bratskih skupnostih, in jim podelil različna pooblastila za skupno življenje, kar sicer v nekem smislu že pomeni potrditev samostanskih tretjerednikov s strani papeža in Cerkve. Pozneje je papež Janez XXII. leta 1323 z bulo *Altissimo in divinis* ponovno potrdil življenje moških in ženskih »samostanskih tretjerednikov«, čeprav ni potrdil posebnega Vodila. Tretjeredniško Vodilo papeža Nikolaja IV. iz leta 1289 je bilo skupno za samostanske in svetne tretjerednike do leta 1521, ko je papež Leon X. potrdil posebno Vodilo za samostanske tretjerednice in tretjerednike.

Leonovega Vodila za samostanske tretjerednice in tretjerednike papeža Leona X. iz leta 1521 nekateri samostanski tretjeredniki (npr. italijanski) in tretjerednice, tudi mariborske šolske sestre (Kodrič, Palac 1993: 14), niso sprejeli in so se držali drugih cerkvenih dokumentov in predpisov, čeprav so Vodilo iz leta 1521 mariborske sester cenile, saj so imele tudi slovenski prevod (Kodrič, Palac 1986: 92). Omenimo, da je p. Dionizij Schuler, generalni minister frančiškanov, na prošnjo predstojništva mariborskih šolskih sester, 19. aprila 1904, priključil kongregacijo mariborskih šolskih sester manjšim bratom frančiškanom tj. prvemu redu sv. Frančiška Asiškega (Kronika 2007: 613) in so tako sestre – podobno kot druge sestre po svetu – izpolnile naročilo Svetega Sedeža.

Zaradi novih potreb v Cerkvi in hitrega družbenega razvoja se je po prvi svetovni vojni začutila potreba po novem Vodilu samostanskih tretjerednikov in tretjerednic. Leta 1925 je papež Pij XI. imenoval komisijo, ki naj bi pripravila novo Vodilo za tretji samostanski red in za številne tretjeredniške kongregacije, ki so se pojavile v 19. stoletju. Novo Vodilo naj bi upoštevalo novi Zakonik cerkvenega prava (1917) in predvsem Frančiškovega duha, ki je bil v Leonovem Vodilu premalo navzoč. Papež Pij XI. je novo Vodilo za samostanske tretjerednice in tretjerednike potrdil leta 1927 z bulo *Rerum condicio*. Leta 1932 so mariborske šolske sestre skupaj s Konstitucijami, ki so

bile potrjene 31. 1. 1931 (Kronika 2997: 651), objavile tudi Vodilo iz leta 1927 pod naslovom: »Vodilo Redovnega¹ Tretjega reda serafinskega Očeta sv. Frančiška«. *Konstitucije šolskih sester III. reda sv. Frančiška v Mariboru*. 1932. V zalogi šolskih sester v Mariboru, 7–18. To Pijevo Vodilo je mariborske šolske sestre povežalo s samostanskimi tretjeredniki in številnimi kongregacijami tretjerednic po vsem svetu.

Drugi vatikanski cerkveni zbor je izdal odlok o času primerni prenovi redovniškega življenja *Perfectae Caritatis* (R) in povabil vse redovnike in redovnice, da bi se vrnili k izvirom krščanskega življenja, pa tudi k prvotni karizmi svojih ustanov. V duhu tega odloka so kmalu po koncilu začeli vsi redovi prenavljati svoje konstitucije, odredbe, določila in predpise v duhu ekleziologije 2. vatikanskega cerkvenega zbora, ki je v luči evangelija poudaril potrebo po prenovi redovniškega življenja kot najvišjo normo vsake ustanove, in obenem k vrnitvi k lastni karizmi, da bi tako živeli bolj pristno svojo karizmo v luči ustanovitelja in tradicije lastne ustanove v Cerkvi in družbi.

Tako so se leta 1969 v Holandiji zbrali predstavniki devetnajstih kongregacij z željo, da bi sestavili novo Vodilo za redovnike in redovnice tretjega samostanskega reda v koncilskem duhu. Obravnavali so evangeljsko življenje po zgledu sv. Frančiška. V naslednjih letih je bilo več srečevanj na različnih ravneh, ki je pospešilo dogovor za povezano delo novega Vodila ženskih in moških kongregacij. Do leta 1982 je pisanje novega Vodila toliko dozorelo, da se je v marcu 1982 srečalo 200 vrhovnih (generalnih) predstojnic in predstojnikov v Rimu, kjer so potrdili besedilo novega Vodila in ga poslali na Kongregacijo za redovnike, ki ga je oktobra istega leta potrdila. Uradno pa ga je potrdil papež Janez Pavel II. 8. decembra 1982, v času, ko je bila vrhovna predstojnica mariborskih šolskih sester Slovenka s. Bernardka Stopar (1981–1893). To novo Vodilo (2009: 3–27) je z novimi Konstitucijami izšlo tudi v slovenskem prevodu z naslovom *Vodilo in življenje bratov in sester samostanskega tretjega reda svetega Frančiška*. Gre za temeljno besedilo, ki povezuje mariborske šolske sestre z vsemi sestrami in brati po svetu, ki pripadajo samostanskim tretjerednicam in tretjerednikom.

Primerjava med Vodilom iz leta 1927 in Vodilom 1982

Če primerjamo zadnji dve Vodili samostanskega tretjega reda, iz leta 1927 in iz leta 1982, ki so ju natisnile mariborske šolske sestre skupaj s svojimi lastnimi Konstitucijami, lahko ugotovimo veliko podobnosti, toda tudi številne

¹ »Redovni tretji red sv. Frančiška« (lat. *Tertius Ordo Regularis Sancti Francisci* – T. O. R.) danes prevajamo v slovenščino kot »samostanski tretji red svetega Frančiška«.

razlike že pri navajanju literature. Konstitucije iz leta 1927 imajo 8 poglavij,² Konstitucije iz leta 1982 pa 9 poglavij.³

Vodilo iz leta 1927 je bolj pravno in se le nekajkrat sklicuje na spise sv. Frančiška Asiškega. Samo prvo poglavje navaja Frančiškovo Potrjeno vodilo (Asiški 1998: 122–123) in v Sklepu Frančiškovo Oporoko (Asiški 1998: 149–152). Torej sta samo dva navedka iz Frančiškovih spisov in en navedek iz Vodila svete Klare (Asiška 1998: 161). Vodilo iz leta 1927 pa navaja nekajkrat v 2., 4., 5., 6. in 8. poglavju Vodilo, potrjeno od Leona X. (1521), ki je bilo pravno urejeno, vendar se prav tako ni sklicevalo na sv. Frančiška Asiškega. Ob navedbah Vodila iz leta 1521 je v Vodilu iz leta 1927 še enkrat navedek Zakonika cerkvenega prava (1917, kanon 565 & 1. in 1.) in trije svetopisemski navedki (Gal 2,19–20; Mt 5,16 in 1 Kor 10,31). Vodili iz leta 1521 in 1927 premalo poudarjata vire in duhovnost sv. Frančiška Asiškega, kar naroča koncilski odlok *Perfectae Caritatis* in prav tako se premalo sklicujeta na Sveto pismo, ki je temelj Frančiškovih Vodil in spisov. Žal so bili Frančiškovi in Klarini spisi dolga stoletja premalo znani in celo zanemarjeni, razen Vodil in Oporok. Tudi sicer sta bila življenje sv. Frančiška in sv. Klare predstavljana večkrat zgolj skozi legende, ne pa z njunimi spisi, ki so bili v 19. stoletju ponovno odkriti in v 20. stoletju strokovno ovrednoteni. Prav v svojih Spisih se je sv. Frančišek molitveno in mistično najbolj izpovedal.

Sedanje Vodilo (1982) in življenje bratov in sester samostanskega tretjega reda sv. Frančiška Asiškega

Sedanje Vodilo in življenje bratov in sester samostanskega tretjega reda svetega Frančiška je zares pokoncilsko, saj je obogateno s številnimi zelo dragocenimi

² Poglavja Vodila iz leta 1927: 1. Glavna vsebina redovnega življenja. 2. O letu preizkušnje in zaobljubi. 3. O ljubezni do Boga in do bližnjega. 4. O svetem oficiju, o molitvi in postu. 5. O načinu notranjega in vnanjega življenja. 6. O skrbi za bolne. 7. O delu in načinu, kako naj delajo. 8. O dolžnosti izpolnjevati to, kar je obseženo v vodilu. Na začetku Vodila je apostolsko pismo papeža Pija XI., z dne 4. oktobra 1927, Rerum condicio s katerim potrjuje Vodilo redovnega tretjega reda serafinskega očeta sv. Frančiška, Po Sklepu, ki prinaša Blagoslov sv. Očeta Frančiška, pa je še besedilo potrditve Vodila, ki sta ga po ukazu papeža Pija XI. podpisala dva kardinala.

³ Poglavja Vodila iz leta 1982: Uvod prinaša besedilo iz Prvega Frančiškovega pisma kristjanom (1 FPKr 1): Beseda sv. Frančiška vsem, ki mu sledijo. Nato je 9 poglavij: 1. V Gospodovem imenu! Začetek Vodila in življenja bratov in sester samostanskega tretjega reda svetega Frančiška. 2. Sprejetje tega življenja. 3. Duh molitve. 4. Življenje v čistosti zaradi nebeškega kraljestva. 5. Kako služiti in delati. 6. Življenje v uboštvu. 7. Bratsko življenje. 8. V ljubezni utemeljena pokorščina. 9. Apostolsko življenje. Za poglavji je še sklep z naslovom: Spodbuda in blagoslov.

Frančiškoviimi, Klarinimi in svetopisemskimi navedki. Posledično pa je sedanje Vodilo samostanskega tretjega reda prava mojstrovina Frančiškove in svetopisemske duhovnosti, ki izziva k stalnemu spreobrnjenju.

Vodilo (1982), ki ga je potrdil papež Janez Pavel II., je duhovno in ne samo pravno. Na Hrvaškem so kmalu po izidu Vodila, leta 1986, organizirali o Vodilu Janeza Pavla II. tridnevni seminar, na katerem je sodeloval tudi Škafar (1987: 78–89). Sedanje Vodilo bralke in bralce, predvsem sestre in brate samostanskega tretjega reda svetega Frančiška uvaja in spodbuja k hoji in sledenju Asiškega Ubožca oz. k evangeljskemu življenju v luči in moči Frančiškove karizme. Poglejmo vsaj bežno navedke sv. Frančiška in sv. Klare Asiške in Svetega pisma v posameznih poglavjih. Pred besedilom Vodila je apostolska konstitucija *Franciscanum vitae* papeža Janeza Pavla II. nato sledi Uvod, devet poglavij Vodila in namesto sklepa je Spodbuda in blagoslov.

Uvod: Besede sv. Frančiška vsem, ki mu sledijo (Asiški 1998: 52–53) vsebuje veliko svetopisemskih navedkov, saj gre za navedke iz Prvega Frančiškovega pisma vsem kristjanom, ki je najstarejše Frančiškovo besedilo za njegove »tretjerednike« (prim. Mr 12,30; prim. Mt 22,39; prim. Iz 11,2; prim. Jn 14,23; prim. Mt 5,45; prim. Mt 12,50; Mt 12,50; prim. 1 Kor 6,20; prim. Mt 5,16; prim. Jn 10,15; Jn 17,11; Jn 17,6; Jn 17,8; prim. Jn 17,9; Jn 17,17; Jn 17,20; prim. Jn 17,23; Jn 17,11; Jn 17,24 in Mt 20,21). Morda se bo zdelo čudno, čemu toliko navedkov iz Sv. pisma, toda Frančišek je v Sv. pismu, predvsem v evangelijih, iskal navdih za svoje življenje in tudi za svojo molitev. Pomislimo na njegovo Hvalnico stvarstva (Sončno pesem) (Asiški 1998: 46–47), ki izhaja iz Hvalnice treh mladeničev v ognjeni peči (Dan 2,51–90) ali na blagoslov brata Leona, ki je pravzaprav Aronov blagoslov (4 Mz 6,14 sl.), na Hvalnice za vse ure in predvsem njegovo Molitveno bogoslužje Gospodovega trpljenja. Bolj kot bi na vsak način »ustvarjal« nova besedila, je raje oživiljal in podoživljal svetopisemska.

Navedki iz Vodila (1982) so navajani s kraticami, ki so napisane v slovenski izdaji Vodila in so navajani iz Asiški, Asiška (1998: 5–6):

(1) *V Gospodovem imenu! Začetek Vodila in življenja bratov in sester samostanskega tretjega reda svetega Frančiška*. Prvo poglavje Vodila pogosto navaja Spise sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare ali svetopisemsko besedilo (FPVod 1,1; KIVod 1,2; KIVod 6,1; 2 FPKr 36–39; Mt 15,24; 2 FPKr 40, FNPVod 23,7; FNPVod 21,9; Mt 15,34; FNPVod 23,4; FPVod 1,2; KIVod 1,3; KIVod 1,5 in FNPVod 7,15).

(2) *Sprejetje tega življenja* (navaja FOp 16; FNPVod 2,1; FPVod 2,1; Mt 19,21; Lk 18,22; Mt 16,24; FNPVod 1,2–3; FNPVod 2,14; FPVod 2,11; FNPVod 22,26; FOpom 16; Jn 14,23; FNPVod 22,27; 1 FPKr 1,4–10 in 2FPKr 48–53).

(3) *Duh molitve* (FNPVod 23,11; Lk 18,1; Jn 4,23; FNPVod 22,29–30; Mt 6,31; FNPVod 23,8; Mt 11,25, FSp 3. Prim. FNPVod 23,1; Jn 6,63; prim. 2

FPKr 3; Jn 6,54; FNPVod 20,5; FPre 12–13; 1 KIPNP; FOp 12; prim. Kol 1,20; FOpom 23,3; prim. FOpom 19; prim. 2 FPKr 45; FNPVod 23,9 in 2 FPKr 11–14.

(4) *Življenje čistosti zaradi nebeškega kraljestva* (navaja FOpom 5,1; Kol 1,16; Mt 19,12; 1 Kor 7,32; FNPVod 22,9; prim. Ef 5,23–26; FPozM 1; Lk 1,38)

(5) *Kako služiti in delati* (FPVod 5,1–2; prim. KIVod 7,1–2; FPVod 5,3–4; prim. FNPVod 2,4; 9,8; 1 Pt 2,13; 2 FPKr 47; prim. FPVod 2,17; 3,10–11; prim. Flp 4,4; FNPVod 7,16 in FOp 23).

(6) *Življenje v uboštvu* (FNPVod 9,1; 2 Kor 8,9; 2 FPKr 5, prim. KIVod 6,3; 1 Tim 6,8; FNPVod 9,1; FNPVod 8,11; FPVod 5,3–4; FNPVod 9,2; prim. FOpom 14; FNPVod 7,13; 1 Pt 2,11; FPVod 6,1–2; prim. KIVod 8,1–2; prim. Jak 2,5; Ps 142,6 in FPVod 6,4–6).

(7) *Bratsko življenje* (Jn 15,12; prim. Jak 2,18; prim. 1 Jn 3,18; FNPVod 11,5–6; FNPVod 9,10; prim. FOpom 24; prim. FNPVod 10,3; prim. Mt 5,24; Mt 18,35; prim. FPMi 15 in prim. FPVod 7,3; KIVod 9,5–6).

(8) *V ljubezni utemeljena pokorščina* (2 FPKr 10; FPVod 10,2; prim. FNPVod 18,1; Mt 6,33; prim. FOp 34; prim. FPre 51; prim. Gal 5,13; FNPVod 5,9; 14–15; prim. FPVod 8,1); FPVod 10,3; prim. KIVod 10,3; FPVod 10,1; prim. KIVod 10,1; FPVod 10,4–6; KIVod 10,4–5; prim. FNPVod 17,4).

(9) *Apostolsko življenje* (prim. Mr 12,30; Mt 22,39; prim. 1 FPKr 1; prim. Tob 13,4–6; FPre 8–9; prim. Leg3tov 58; Mt 5,10; FNPVod 16,10–12; 1 Jn 4,16; FNPVod 17,5–6; prim. FNPVod 17,17).

(10) *Spodbude in blagoslov* (FPVod 10,8; prim. KIVod 10,8; FPVod 12,4; KIVod 12,12 in FOp 40–41).

Današnje samostanske tretjerednice in tretjeredniki sv. Frančiška Asiškega

Danes je veliko kongregacij samostanskih tretjerednic, manj samostanskih tretjerednikov, in je tako ženskam kot moškim Vodilo (1982) temeljno vodilo ter norma za življenje.

Podatki, objavljeni leta 1962, govorijo o 176.873 članicah ženskih kongregacij, ki sodijo k samostanskim tretjerednicam sv. Frančiška Asiškega, kar se najbrž nanaša samo na pripadnice redovniških skupnosti papeškega prava, ki jih je leta 1975 bilo 144.000. Leta 1990, ob velikem zmanjševanju članic – te so doživele vse redovniške ustanove – pa je njihovo skupno število bilo 1451 redovnikov in 117.396 redovnic.

Osrednji odbor Mednarodne frančiškanske konference sester in bratov samostanskega tretjega reda (*Conferenza Francescana Internazionale delle Sorelle e Fratelli del Terz'Ordine Regolare*) s sedežem v Rimu je leta 1993, ko

je bila Slovenka s. Bernardka Stopar kot vrhovna predstojnica mariborskih šolskih sester tudi predsednica Mednarodne frančiškanske konference sester in bratov samostanskega tretjega reda (1989–1993), objavil popis vseh kongregacij. Takrat jih je bilo skupno, ženskih in moških, 357 kongregacij, bodisi papeškega ali škofijskega prava, čeprav so obstajale še druge (Iriarte 2013: 509).

Lazaro Iriarte poimensko našteva 19 blaženih, ki so v 19. in 20. stoletju bile ustanoviteljice apostolskih ustanov samostanskega tretjega reda ali so pripadale k njihovim kongregacijam (Iriarte 2013: 530–531). V tej luči bi bilo nekaj običajnega, če bi tudi mariborske šolske sestre začele svetniški postopek za svojo ustanoviteljico m. Margareto Puhar (1818–1901), saj brez nje ne bi bilo »čudeža ljubezni do Boga in deklet«. V 19. in 20. stoletju so vzgajale in poučevale toliko deklet pri nas v Sloveniji, na Hrvaškem, v zamejstvu, v Egiptu, v Severni in Južni Ameriki. Tudi danes so zelo dejavne, predvsem na pastoralnem področju kot katehistinje, profesorice verouka, organistke, voditeljice duhovnih vaj in pastoralne sodelavke. Prav to pomeni, da seme, ki ga je posejala s. Margareta Puhar s svojimi sestrami, že tako dolgo prinaša toliko duhovnih sadov. »Po njih sadovih jih boste torej spoznali« (Mt 7,20).

Sestre samostanskega tretjega reda, ki danes živijo v Sloveniji, so: (1) *Frančiškanke Marijine misijonarke* (FMM) (1928–1947, 1992–), v Sloveniji živi v dveh hišah 10 sester, v drugih provincah je 7 Slovenk (Letopis 2017: 906–909). (2) *Frančiškanke Brezmadežnega spočetja* (včasih graške, danes slovenjebistriške sestre), (Gradec 1843, Maribor 1864), v Sloveniji živi 20 sester v 5 hišah, prav tako ima črnogorska provinca v Sloveniji (Videm-Krško) svojo hišo, v kateri živi 8 sester (Letopis 2017: 902–905). (3) *Sestre sv. Križa samostanskega tretjega reda sv. Frančiška* (Ingelbohl 1845, Beltinci 1894–1935, Murska Sobota 1904–1937, Mala Loka pri Domžalah 1918), v Sloveniji živi 13 sester in imajo en samostan (Letopis 2017: 947–948). (4) Ob kongregacijah in inštitutih FMM obstaja še ženski svetni inštitut Mala Frančiškova družina, ki se navdihuje prav tako pri Frančiškovi karizmi, in ima v Sloveniji tri sestre, ena pripadnica slovenske skupnosti pa živi na Hrvaškem (Letopis 2017: 900–970).

Mariborske šolske sestre

Pravi čudež nagle razširjenosti mariborskih šolskih sester zelo nazorno kaže njihova statistika, ki je bila objavljena leta 1939 v *Općem šematizmu Katoličke crkve* na strani 519. Kongregacija mariborskih šolskih sester je takrat imela: 759 sester z večnimi zaobljubami (529 v Jugoslaviji), 140 z začasnimi zaobljubami (v Jugoslaviji 120) in 53 novink (46 v Jugoslaviji). Vseh sester je bilo 952, medtem ko jih je leta 1989 bilo 1461 (Iriarte 2013: 514). Kongregacija je leta 1939 imela 112 hiš (od teh v Jugoslaviji 74); 13 vrtcev (v Jugoslaviji 10) s 574 otroki (v Jugoslaviji 520); 25 osnovnih šol (5 v Jugoslaviji) s 4718 otroki (1298

v Jugoslaviji); 2 meščanski šoli s 408 otroki (vse v Jugoslaviji), 1 učiteljišče s 36 dijakinjami (samo v Jugoslaviji, v Mariboru), 16 gospodinjskih šol (12 v Jugoslaviji) s 469 učenkami (368 v Jugoslaviji), 1 višjo gospodinjsko šolo (samo v Jugoslaviji) s 54 učenkami; 6 obrtnih šol (5 v Jugoslaviji) z 239 učenkami (218 v Jugoslaviji); 19 zavetišč (14 v Jugoslaviji) s 695 otroki (561 v Jugoslaviji); 7 sirotišč (5 v Jugoslaviji) s 321 otroki (265 v Jugoslaviji); 7 bolnišnic (6 v Jugoslaviji) z 2330 bolniki (1610 v Jugoslaviji); 5 hiralnic (4 v Jugoslaviji) in 425 oskrbovancev (325 v Jugoslaviji) (Draganović 1939: 519).

In kako je danes? Najprej druga svetovna vojna, nato povojno preganjanje redovnic, najhujše prav v Sloveniji, sta naredila ogromno škodo prav slovenski provinci mariborskih šolskih sester. Hvala Bogu pa to ni veljalo v isti meri za splitsko, mostarsko in bosansko-hrvaško provinco ter tudi ne za province v zamejstvu in izseljenstvu v obeh Amerikah. Zato je na ravni kongregacije število sester raslo, in leta 1990 naj bi imela kongregacija 1461 sester (Iriarte 2013: 514). V zadnjih desetletjih pa je svoje naredil sekularizem, ki je zmanjšal število poklicev in tako je bilo 31. decembra 2017 v kongregaciji 917 sester, od tega v mariborski provinci 79.

Velika razširjenost mariborskih šolskih sester, predvsem njihova gorečnost in delavnost po številnih državah, je obrodila in še rojeva bogate sadove. Argentinski Slovenec Andrej Stanovnik, kapucin in nadškof v argentinski nadškofiji Corrientes, je ob imenovanju za škofa v pogovoru za tednik Družina dejal, da se je odločil za manjšega brata kapucina, ker so mu pot h kapucinom pokazale prav slovenske šolske sestre, pri katerih je v Lanusu (Buenos Aires) obiskoval osnovno šolo (Škafar 2001: 9). Gotovo je veliko ljudi, predvsem žensk, pa tudi moških, ki so jih mariborske šolske sestre v Sloveniji, na Hrvaškem in drugod po svetu navdušile za sledenje Kristusu po vzoru sv. Frančiška Asiškega, in jim na najrazličnejše načine – z vzgojo, poukom, strežbo, pastoralnim, predvsem katehetskim delom – pomagale, da so postali evangelijski kristjani.

SKLEP

Pregled Frančiških redov in kongregacij ter umestitev mariborskih šolskih sester kot novejšje, zdrave in zelo delavne mladike na deblu Frančiškove karizme kaže, da je kongregacija pri nas in drugod po svetu od vsega začetka živela v luči samostanskih tretjerednic sv. Frančiška Asiškega; s posebno zavzetostjo pa od leta 1927, ko je papež Pij XI. na praznik sv. Frančiška Asiškega, 4. oktobra 1927, potrdil novo Vodilo (1932) samostanskega tretjega reda sv. Frančiška Asiškega, ki so ga mariborske sestre objavile v knjižici skupaj s svojimi Konstitucijami. Predvsem pa je sedanje, pokoncilsko Vodilo (1982),

ki ga je papež sv. Janez Pavel II. potrdil 8. decembra 1982, zelo dragoceno za življenje mariborskih šolskih sester. Prav to pokoncilsko Vodilo (1982) je dokument duhovnosti sv. Frančiška, saj je prežeto z navedki in mislimi iz Spisov sv. Frančiška in sv. Klare Asiške ter z navedki Sv. pisma. To pa posledično pomeni, da naj bi mariborske šolske sestre in vsi samostanski tretjerednice in tretjeredniki, kot drugi Frančiškovi redovi, živeli karizmo sv. Frančiška Asiškega, tako da bi zavestno živeli po evangeliju. Vodilo (1982) in sedanje Konstitucije kongregacije šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja so ob 200-letnici rojstva m. Margarete Puhar nov izziv današnjim šolskim sestram k sledenju lastne karizme znotraj duhovnosti sv. Frančiška Asiškega.

KRATICE

BMSD – *Bogoslužni molitvenik. Serafski dodatek*. Slovenska škofovska konferenca. Ljubljana 2007.

FPVod = Frančiškovo Potrjeno vodilo. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

FNPVod = Frančiškovo Nepotrjeno vodilo. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

FOp = Frančiškova Oporoka. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

FOpom = Frančiškov Opomin. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

FPMi = Frančiškovo pismo ministru. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

FPozM = Frančiškov pozdrav blaženi Devici Mariji. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

FPRe = Frančiškovo pismo celotnemu redu. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

FSp = Frančiškova Sončna pesem ali Hvalnica Stvarstva. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

KIVod = Klarino Vodilo. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

Leg3tov = Legenda treh tovarišev. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

1 FPKr = Frančiškovo Pismo vsem kristjanom (prvotna redakcija). V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

2 FPKr = Frančiškovo Pismo vsem kristjanom (kasnejša redakcija). V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

1 KIPNP = Klarino Prvo pismo Neži Praški. V: Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

Kronika = *Kronika matrne hiše šolskih sester v Mariboru: 1864–1919, 1914–1922 in 1939–1941*. Ljubljana: Kongregacija šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja. Mariborska provinca.

Letopis 2017 = *Letopis Katoliške Cerkve v Sloveniji*. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.

R = *Perfectae caritatis*. Odlok o času primerni prenovi redovniškega življenja. *Koncilski odloki 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*. Ljubljana 1995. Družina, 294–307.

Vodilo in življenje = Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana. Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

LITERATURA

Sv. Frančišek ASIŠKI, Sv. Klara ASIŠKA, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana: Slovenska kapucinska provinca. 95–121.

Srečko BADURINA, 1987: Osnovna načela duhovnosti u Pravilu. *Pravilo i život braće i sestara trećega samostanskog reda svetoga Franje*. Zbornik radova sa seminara u Odri održanog 7.–9. listopada 1986. 1987. Zagreb: Zajednice Trećega samostanskog reda sv. Franje. 162–166.

– –, 1996: *Putovima obnove trećega samostanskog reda svetoga Franje*. Novaja i vethaja. 6. Zagreb: Provincijalat franjevac trećoredaca.

Robert BAHČIČ, 2007: *Čudež, ki traja 800 let. Zgodovina Frančiškove karizme v svetu in pri nas*. Ljubljana: Brat Frančišek.

Beata Angelina da MONTEGIOVE, detta anche da MARSCIANO, da CORBARA o da FOLIGNO. Wikipedia. 20. 5. 2018.

Hadrijan BORAK, 1987: Povijesni razvoj Pravila Trećega samostanskog reda. *Pravilo i život braće i sestara trećega samostanskog reda svetoga Franje*. Zbornik radova sa seminara u Odri održanog 7. – 9. Listopada 1986. 1987. Zagreb: Zajednice Trećega samostanskog reda sv. Franje. 16 – 34.

- Jože DOLENC, 1999: Bl. Angela Folinjska. *Leto svetnikov*. Celje: Mohorjeva družba. 105–109.
- Krunoslav DRAGANOVIĆ, 1939. *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*. Akademija »Regina Apostolorum«. Sarajevo.
- Doroteja EMERŠIČ, 2018: XV. generalni kapitelj Frančiškovega svetnega reda (OFS). *Brat Frančišek* 28/5–6, 11.
- Lazaro IRIARTE, 2013: *Povijest franjevaštva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Smiljana KODRIČ, Natalija PALAC, 1993: *Šolske sestre svetega Frančiška Kristusa Kralja. Prispevek k spoznavanju duhovne dediščine*. Rim: Mariborska provinca šolskih sester.
- – 1986: *Šolske sestre svetega Frančiška Kristusa Kralja. Zgodovina, poslanstvo, življenje*. (Redovništvo na Slovenskem. 2). Ljubljana: Teološka fakulteta v Ljubljani. Inštitut za zgodovino Cerkve.
- LETOPIS, 2017: *Letopis Katoliške Cerkve v Sloveniji 2017*. Slovenska škofovska konferenca. Ljubljana.
- MOLITVENO BOGOSLUŽJE, 2007: *Molitveno bogoslužje. Serafski dodatek*. Ljubljana.
- Natalija PALAC, 1987: Postanak franjevačkih trećoredskih kongregacija. *Pravilo i život braće i sestara trećega samostanskog reda svetoga Franje*. Zbornik radova sa seminara u Odri održanog 7.–9. listopada 1986. 1987. Zagreb: Zajednice Trećega samostanskog reda sv. Franje. 36–49.
- Joseph Card. RATZINGER, 1999: I movimenti ecclesiali e la loro collocazione teologica. *I movimenti nella Chiesa*. Atti del Congresso mondiale dei movimenti ecclesiali. Roma, 27–29 maggio 1998. Pontificium Consilium pro laicis (ed.), Coll. Laici oggi 2. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 23–51.
- Marjan SMOLIK, 2000: Bl. Angelina iz Marsciana. *Leto svetnikov*, 3. Celje: Mohorjeva družba. 114.
- Robert STEWART OFMCap, 1991: »De illis qui faciunt poenitentiam«, the Rule of the Secular Franciscan Order: Origins Development, Interpretation. Roma: Istituto Storico dei Capuccini.
- Vinko ŠKAFAR, 1977: Minoritas – trajen napor biti manjši. *Naši zapisi. List slovenskih kapucinov* 9, 354–369.
- –, 1987: Prihvačanje ovog života. *Pravilo i život braće i sestara trećega samostanskog reda svetoga Franje*. Zbornik radova sa seminara u Odri održanog 7.–9. listopada 1986. 1987. Zagreb: Zajednice Trećega samostanskog reda sv. Franje. 78–89.
- –, 2001: V Sloveniji sem doma. *Družina* 50, 46, 9.
- Vjekoslav ŠTEFANIĆ. 1956: Glagoljaši u Kopru (1467–1806). *Starine*, knjiga 46. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 203–329.
- Nikolas Gerardus VAN DOORNIK, 1983. *Frančišek Asiški. Brat in prerok za naš čas*. Ljubljana: Kapucinski, frančiškanski in minoritski provincialat v Ljubljani.
- VODILO, 1991: Vodilo Frančiškovega svetnega reda. *Vodilo in generalne konstitucije Frančiškovega svetnega reda*. Ljubljana. 7–16.

VODILO, 2009: *Vodilo in Konstitucije ter Navodila kongregacije šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja*. Ljubljana: Provincialat šolskih sester.

VODILO, 2009a: *Vodilo in življenje bratov in sester samostanskega tretjega reda svetega Frančiška. Vodilo in Konstitucije ter Navodila kongregacije šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja*. Ljubljana: Provincialat šolskih sester. 3–27.

VODILO IN ŽIVLJENJE, 1998: *Vodilo in življenje. Spisi sv. Frančiška Asiškega in sv. Klare*. Ljubljana: Slovenska kapucinska provinca.

VODILO, 1832: *Vodilo Redovnega Tretjega reda serafinskega Očeta sv. Frančiška. Konstitucije šolskih sester III. reda sv. Frančiška v Mariboru*. 1932. V zalogi šolskih sester v Mariboru. 7–18.

Jaime ZUDAIRE, 1991: *L'Ordine francescano Secolare. Agostino FAVALE (e Collaboratori). Movimenti ecclesiali contemporanei*. Dimensioni storiche teologico-spirituali ed apostoliche. Biblioteca di Scienze Religiose. Las-Roma. 345–358.

Salvator ŽITKO, 2015: *Glagoljaški samostan sv. Gregorja v Kopru. Glagoljaštvo v Istri in Kopru: s srednjeveškimi iluminiranimi glagolskimi kodeksi in fragmenti / Il glagolitico in Istria e Capodistria: coi codici miniati glagolitici medievali e i frammenti*. Ur. Peter Štoka, Boris J. Markež. Koper Capodistria: Frančiškanski samostan sv. Ane (Bibliotheca Monaldina, 3). 43–65.

SCHOOL SISTERS OF MARIBOR AND ST. FRANCIS OF ASSISI

Summary

The author describes the relation between the School Sisters of Maribor, officially named *School Sisters of St. Francis of Christ the King*, and St. Francis of Assisi. By taking recourse to Saint Francis' charisma, which has been living and continually rejuvenating for the last 800 years, he attempts to present the rather recent branch on the multiramose tree of Franciscan orders and congregations, which – as the first Slovenian autochthonous female religious community – developed in the second half of the 19th century in Maribor. Already the title of the sisters' latest fundamental document "Rule and Life of the Brothers and Sisters of the Third Order Regular of St. Francis" tells us that also the School Sisters of Maribor belong to the Third Order Regular of St. Francis of Assisi. Namely, from the very beginning, the congregation of the School Sisters of Maribor decided to be one of the congregations of the Third Order Regular and, consequently, to profess the spirituality of St. Francis of Assisi. Yet the first Rule of the Third Order Regular of St. Francis of Assisi as given by Pope Leo X in 1521 was not adopted in practice by them. The congregation continued to adhere to the constitutions and statutes of the School Sisters of Graz and to the general church documents and regulations commonly valid for female religious congregations, though they belonged to the Third Order Regular of St. Francis of Assisi from the very beginning. The new Rule approved by Pope Pius XI in 1927 and the post-conciliar Rule approved by Pope St. John Paul II in 1982, however, were officially accepted as the basic documents of the congregation and are printed, in Slovenian language, at the beginning of the former Constitutions of 1932 and of the present Constitutions of 2009. Especially the "Rule and Life of the Brothers and Sisters of the Third Order Regular of St. Francis" of 1982 is pervaded by the spirituality of St. Francis of Assisi, who loved God, his neighbour and the creation in his own special way. This Rule was also the point of departure for the post-conciliar Constitutions and Regulations of the congregation of the

School Sisters of St. Francis of Christ the King as well as for their pastoral, educational, charity and other activities in the spirit of St. Francis of Assisi.

DIE SCHULSCHWESTER VON MARIBOR/MARBURG UND DER HL. FRANZISKUS VON ASSISI

Zusammenfassung

Im Artikel wird die Beziehung zwischen den Schulschwestern von Maribor/Marburg – amtliche Bezeichnung *Šolske sestre svetega Frančiška Kristusa Kralja* (Schulschwestern des hl. Franziskus von Christus dem König) – und dem hl. Franziskus von Assisi vorgestellt. Der Artikel versucht an Hand des Charismas des hl. Franziskus, das schon 800 Jahre lebt und sich andauernd verjüngt, einen neueren Trieb am verzweigten Baum der Orden und Ordenskongregationen des hl. Franziskus vorzustellen. Die Schulschwestern von Maribor entstanden in der ersten Hälfte des 19. Jh. in Maribor/Marburg als erste autochthone weibliche Ordensgemeinschaft. Schon der Titel des neuesten römischen Grunddokuments für Schwestern „Regel und Leben der Brüder und Schwestern des regulierten Dritten Ordens des hl. Franziskus“ beweist, dass die Schulschwestern von Maribor/Marburg zum regulierten Dritten Orden des hl. Franziskus von Assisi gehören. Die Kongregation der Schulschwestern von Maribor/Marburg entschied sich schon am Anfang, sich den Ordenskongregationen des Dritten Ordens anzuschließen und demzufolge auch für die Spiritualität des hl. Franziskus von Assisi. Doch hatten sich die Schulschwestern von Maribor/Marburg die erste Regel des regulierten Dritten Ordens des hl. Franziskus, die Papst Leon X. im Jahr 1521 bestätigte, nicht angeeignet. Obwohl die Kongregation schon seit ihrer Gründung dem regulierten Dritten Orden des hl. Franziskus von Assisi angehörte, befolgte sie am Anfang die Konstitutionen und Statuten der Schulschwestern von Graz sowie die allgemeinen Kirchendokumente und Vorschriften, die für weibliche Ordensgemeinschaften galten. Die neue Regel, die Papst Pius XI. 1927 bestätigte, und die postkonziliare Regel, die Papst Johannes Paul II. 1982 bestätigte, wurden aber auch amtlich als Grunddokumente der Kongregation angenommen. Darum sind diese vom Anfang ihrer ehemaligen Konstitutionen im Jahr 1932, sowie der jetzigen aus dem Jahr 2009 in slowenischer Sprache erschienen. Vor allem ist aber „Regel und Leben der Brüder und Schwestern des regulierten Dritten Ordens des hl. Franziskus von Assisi“ aus dem Jahr 1982 mit der Spiritualität des hl. Franziskus von Assisi, die auf ihre eigene Weise Gott, den Nächsten und die gesamte Schöpfung liebt, durchwoben. Diese Regel war auch der Ausgangspunkt für die postkonziliaren Konstitutionen und Anweisungen der Kongregation der Schulschwestern von Maribor/Marburg und für ihre erzieherischen, pastoralen, karitativen und anderen Tätigkeiten im Geiste des hl. Franziskus von Assisi.